

УДК 811

МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗНОГО СКЛАДНИКА КОНЦЕПТІВ SUCCESS<>FAILURE В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Щербина С. М.

*НПУ им. М.П. Драгоманова, г. Киев, Украина
E-mail: sveta.sh@i.ua*

Стаття присвячена дослідженню метафоричної репрезентації концептів SUCCESS<>FAILURE в сучасному англomовному газетному дискурсі. Дослідження проводиться шляхом аналізу британських і американських видань, де метафора виступає одним із найважливіших засобів збільшення інформаційної цінності повідомлення.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, структура концепту, образний компонент, англomовний газетний дискурс, концептуальна метафора.

Постановка проблеми. Структура кожного концепту досить складна і багатогранна. Зокрема, складність її опису зумовлена динамічною природою механізмів мислення. Адже в процесі мислення складові структури концепту піддаються трансформації, в результаті якої компоненти одного концепту взаємодіють з компонентами інших концептів, що веде до змін кодування концепту в свідомості носія певної мови [2, с. 68].

Вивчення структури концепту в картині світу мовно-культурної спільноти відіграє важливу роль в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Значна кількість наукових розвідок присвяченні дослідженню структури лінгвокогнітивного та лінгвокультурного концептів.

Структуру лінгвокогнітивного концепту зазвичай описують у вигляді когнітивних прошарків, які накладаються на чуттєво-образне ядро [2, с. 54]. Дослідження структури лінгвокультурного концепту включає в себе опис трьох його компонентів: поняттєвого, образного та ціннісного [1, с. 32].

Актуальність нашого дослідження зумовлена значущістю об'єкта дослідження, концептів SUCCESS<>FAILURE в життєдіяльності англomовного сучасного соціуму, про що свідчить значне поширення вживання даних концептів в інформаційному просторі англomовного дискурсу.

Метою нашого дослідження є опис образного складника лінгвокультурних концептів SUCCESS<>FAILURE, шляхом виявлення концептуальних метафор, що формують образний складник досліджуваних концептів в сучасному англomовному дискурсі.

Мета включає в себе виконання таких завдань:

1) аналіз метафоричних кореляцій, які демонструють специфіку функціонування метафори в структурі образного складника концептів SUCCESS<>FAILURE;

2) класифікація метафоричних кореляцій образного складника концептів SUCCESS \leftrightarrow FAILURE, репрезентованих в сучасному англomовному газетному дискурсі.

Як відомо, образна інформація в структурі будь-якого концепту представлена у вигляді концептуальних метафор. Проте сам механізм їх творення є досить специфічним для кожної мови, що зумовлено менталітетом нації-носія мови, міфологічними уявленнями та культурними традиціями [4, с. 174].

Образ, що лежить в основі метафоричного найменування є неповторним, оскільки характеризується набором специфічних саме йому асоціацій, що представляють для носія певної мови широкий діапазон для інтерпретації змісту тексту.

До появи концептуального аналізу метафора в основному слугувала стилістичним засобом. Нові погляди на проблему метафори, запропоновані Дж. Лаккоффом, М. Джонсоном, Е. Ортоні, Х. Ортега- і- Гасеттом дозволили розглядати метафору не лише в функціональному аспекті, але й в когнітивному, де метафора постала важливим знаряддям мислення [3, С. 68-81].

Використовуючи здобутки класичної теорії лінгвістики, когнітивна лінгвістика інтерпретує концептуальну метафору як процес розуміння одного концепту в термінах іншого [6, с. 387]. Концепт, що осмислюється за допомогою метафори називається цільовим (target concept), або референтом, а концепт, що залучається до порівняння – висхідним (source concept) чи корелятом. Співвідношення між ними містять певний аспект для порівняння, що і становить підґрунтя концептуальної метафори [5, с. 245].

В процесі створення концептуальної метафори беруть участь чотири елементи: два види об'єктів (корелят і референт метафори) і ознаки кожного з них. В процесі метафоризації ознака кореляту метафори (який є носієм ознаки) приписується референту [6, с. 24]. Таким чином концептуальна метафора уподібнює гетерогенне і ототожнює подібне.

Як свідчать наукові дослідження Бацевич Ф.С., Кибрик А.А., Шейгал О.І., особливо яскраво образ метафори проявляє себе в публіцистичному стилі, де автор повідомлення використовує метафору як метод збільшення інформаційної цінності повідомлення за допомогою асоціацій. Так, наприклад, в одній із британських газет автор повідомлення асоціює успіх з вишуканою стравою, яку хочеться скуштувати знову і знову: *“When you get a **taste of success**, you want it again and again”*. (The Times October 11, 2009).

Щоб показати специфіку функціонування метафори в структурі образного складника концептів SUCCESS \leftrightarrow FAILURE в публіцистичному стилі, нами було відібрано 227 прикладів (методом суцільної вибірки) з британських та американських видань.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що знання представників англomовної спільноти про успіх та поразку найдоцільніше представити за допомогою трьох видів метафор: онтологічної, структурної та орієнтаційної. Ця типологія метафор обумовлена низкою чинників.

Саме онтологічні метафори є прикладом розуміння нашого досвіду в термінах об'єктів навколишнього світу. Інколи вони настільки пронизують наше мислення,

що ми не вважаємо їх метафорами [6, с. 28]. Наприклад: *On the eve of last month's US Open in Chicago, Perry was riding a wave of success that made him one of the most successful golfers in the world. He had won the two preceding events and then tied for third place at Olympia Fields (The Times July 10, 2003).*

Група онтологічних метафор, що були виокремлені в результаті дослідження, включає в себе декілька підгруп, сформованих на основі критеріїв живий/неживий об'єкт.

В першу підгрупу входять кореляції УСПІХ/ПОРАЗКА – ЛЮДИНА, які уподібнюють УСПІХ/ПОРАЗКУ людині та її фізіологічному стану.

I. УСПІХ/ПОРАЗКА як ЛЮДИНА

I.1. вбивця, який обирає собі жертву

SUCCESS: *Everyone loves the idea of a classic drive – a hazy dream of open roads, spectacular scenery and perfect play lists. But when does reality match the fantasy? From the Pacific Coast Highway to the Amalfi Coast, the world's great drives have become traffic-clogged, overexploited victims of their own success (The Independent March 23, 2008).*

FAILURE: *Human failure is a big killer who reveals its nature when disasters hit the world, according to a new report. (The Sunday Times April 10, 2008);*

I.2 людина з певним фізіологічним станом

SUCCESS/FAILURE: *The cases of treatment the drug addicts remind us that drugs are a symptom of failure, rather than success (The Times August 22, 2008).*

I.3 вчитель, який вчить та надихає на нові досягнення

SUCCESS: *"We do not feel like our job is anywhere close to being completed," Mr. Christie said after signing the budget bills at a fire station in South River, in Middlesex County. "What I feel like is this kind of success gives us the momentum to go further, faster and harder and tougher." (The New York Times June 29, 2010)*

FAILURE: *Scientific discovery takes a serendipitous and circuitous course. Yes, we learn through failure. But these arguments can be used to justify ANY line of research (The Times May 16, 2009)*

I.3 а) носій успіху є справжнім лідером

SUCCESS: *The erroneous perception that the name of a lawyer's alma mater dictates the lawyer's success leads droves of students to overpriced schools. When the overpriced schools can't place their grads, the schools fudge numbers to make their grads more competitive (The Times June 12, 2010).*

I.3 б) носій поразки – невдаха, який пасе задніх

FAILURE: *He loved the chance to be a hands-on father to his boys, he says, as opposed to the loving but often absent role model he had in his own father, a corporate lawyer. At the same time, he says, rewriting the norm meant that he "felt like a failure, and I felt alone, and yes, I'll admit it, I often felt like less than a man." (The New York Times June 16, 2010)*

Другу підгрупу становлять метафоричні кореляції УСПІХ/ ПОРАЗКА – ПРИРОДА.

II УСПІХ/ ПОРАЗКА – ПРИРОДА

II. 1. рослина

SUCCESS: Posh wineries have scrimped the fruits of success from mere orchards and the cows have gone all glam organic and moo with a lilted hauteur so the peninsula has become something of a gastronomic and hedonistic playground (The Times September 10, 2006).

FAILURE: Everyone should pay attention to the roots of his failure and try to find out the way out if it is possible (The Times April 6, 2008)

II. 2 тварина

SUCCESS: Success is a tricky fish. How can anything like champagne corks have a dark side? (The Times March 30, 2010)

II. 3 природне явище

SUCCESS: On the eve of last month's US Open in Chicago, Perry was riding a wave of success that made him one of the most successful golfers in the world. He had won the two preceding events and then tied for third place at Olympia Fields (The Times July 16, 2003)

FAILURE: BP has put some claimants through paper mazes, repeatedly questioned legitimacy of claims by people whose businesses and lives are destroyed, been extraordinarily slow in making approved payments, has been issuing pennies instead of dollars, has lied, evaded or has been deliberately deceptive about the cause of the well explosion, violated BP's and the government's safety procedures while knowing the potential for catastrophe, had no emergency plan to deal with a deep-water failure (The New York Times June 22, 2010)

В третю підгрупу входять метафори, які репрезентують УСПІХ/ ПОРАЗКУ як будову та УСПІХ/ ПОРАЗКУ як контейнер.

III УСПІХ/ПОРАЗКА – БУДОВА

III.1 опорна конструкція

SUCCESS: Marlon Harewood's set-up for Nigel Reo-Coker's goal was a reward for the striker's persistence and muscular doggedness but it was West Ham's shape and the double cover Alan Curbishley used with such good effect that gave the platform for this success (The Sunday Times December 18, 2006).

III.2 частини будови

FAILURE: All around us is the wreckage of our failure to master the challenges confronting us. We see it in the many millions of Americans who remain out of work and whose hopes are not rising despite all the talk of economic recovery. (The New York Times May 23, 2010);

IV УСПІХ/ ПОРАЗКА – КОНТЕЙНЕР: The key to success is to get yourself into the mindset of the interviewer. Work out the job's key result areas — in other words, an employer's biggest headache or greatest opportunity. Look for quick wins: for example, if your potential boss is a poor organizer, how can you quickly put order into information retrieval? (The Times May 7, 2003); A new device gives a possibility to measure weight and blood pressure – key indicators of heart failure and the information is automatically transmitted to the doctor (The New York Times June 21, 2010).

Наступну групу становлять структурні метафори. Згідно теорії Дж. Лакоффа, структурні метафори є метафорами в яких концепти зіставляються структурно, тобто структура одного концепту стає структурою іншого концепту [5, с. 15].

Групу структурних метафор становлять метафоричні кореляції пов'язані з уявленням УСПІХУ/ПОРАЗКИ як конкретної діяльності людини – спорту, бізнесу, приготування їжі, творчої діяльності.

I. УСПІХ/ПОРАЗКА – СПОРТ

I.1 Успіх – виграш

SUCCESS: *Chris Wood leads the field by two shots going into the final day of his first BMW PGA Championship at Wentworth (The Times March 3, 2009)*

I.2 Поразка – програш

FAILURE: *They always come round with a really good run before Christmas. They are still making a lot of chances. Sooner or later they are going to knock somebody for a quit a few goals (The Times April 4, 2010).*

II УСПІХ/ ПОРАЗКА – СТРАВА

SUCCESS: *Recipe for success lets hungry Edfors taste victory again. AT the beginning of the year, everyone in the sport in Europe was talking about a Swedish golfer who hit the ball a long way and hit it very straight. Henrik Stenson's colleagues in the Europe team for the Ryder Cup would be queueing up to play with him, it was felt. Although they are not talking about Stenson any more, they are still talking about a Swede. This time, it is Johan Edfors, and it is not just because he could act as a body double for Roger Federer Football itself is not the issue - although plenty wonder why cricketers prepare for a day's work playing with their feet and not their hands - nor is preparation or practice, two essential ingredients of success (The Washington Post March 23, 2010).*

FAILURE: *There is also the need to face errors and sins. There have been failures of love, and the taste of loss and failure is bitter and persistent – "love and the suffering that love likes" (The Times May 4, 2009).*

III. УСПІХ/ ПОРАЗКА – ТОВАР, який має свою ціну

SUCCESS/ FAILURE: *The market must provide a signal that the cost of failure is so high that failure is simply not an option. Only if BP is forced to sacrifice its dividend and market value will the oil industry get that signal, and engage precautionary procedures that it has unique capabilities in. The cost of failure is often ruinous but in the Champions League even the price of success can be steep. While Liverpool could never admit it, they must be ruining the evening they beat PSV Eindhoven to seize top spot in their group.*

IV УСПІХ – МИСТЕЦТВО: *Her success is a masterpiece of perseverance and ought to give a warm glow to all of those who think twice about whether it is worth all the pain and heartache...(The New York Time October 4, 2007)*

Значну кількість концептуальних метафор складають орієнтаційні метафори. На нашу думку це ще раз є свідченням того, що більшість наших фундаментальних знань представлено в термінах просторових понять верх/низ, вліво/вправо, вперед /назад тощо. Дану групу концептуальних метафор можна представити наступним чином:

I. УСПІХ /ПОРАЗКА – РУХ

I.1 Успіх – рух угору

SUCCESS: *Success makes a lot of things easier but it's difficult to maintain your place at the top (The Times April 8, 2010);*

I.2 Поразка – рух униз

FAILURE: *Richard Wilson, the chief executive of Tiga, the trade body representing the UK games industry, called the move "inspired", saying the Government had chosen "the future over the past, growth over decline, success over failure".* (The Independent March 23, 2009).

I.3 Успіх – рух вперед

SUCCESS: *As one success follows another company finds itself in bewildering position. Apple was frequently dismissed by a larger and more successful competitors like Microsoft or Dell* (The Washington Post June 10, 2010)

I.4 Поразка – рух назад

FAILURE: *DC has become the sixth place in the nation when same-sex marriages can take place. This fact has taken a back seat to jobs and the economy* (The New York Time June 10, 2010)

Отримані результати дослідження дають підстави стверджувати, що образний складник лінгвокультурних концептів SUCCESS/FAILURE представлений значною кількістю концептуальних метафор, серед яких переважають орієнтаційні метафори УСПІХ/ПОРАЗКА – РУХ УГОРУ/ УНИЗ, ВПЕРЕД/НАЗАД. Таким чином, результати дослідження ще раз доводять твердження про те, що мислення в бінарних категоріях є одним із універсальних засобів пізнання світу людиною.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому вивченні метафоризації образного складника концептів SUCCESS/FAILURE з використанням більшої кількості фактичного матеріалу та результатів асоціативного експерименту, проведеного з носіями англійської мови.

Список літератури

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
2. Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание / под ред. И.А. Стернина. – Воронежский гос. у-т, 2001. – 182 с.
3. Ортега-и-Гассет Х. Две метафоры // Теория метафоры. Под ред. Н.Д. Арутюновой. – М.: Прогресс, 1990. – С. 68-81
4. Телия В.Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1988. – С. 173-205
5. Lakoff G. Contemporary theory of metaphor // Metaphor and thought/ – Cambridge / G. Lakoff: Cambridge University Press, 1993. – P. 202-251
6. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we Live By / G. Lakoff, M. Johnson – Chicago: Chicago University Press, 1985. – 242 p.

Щербина С. М. Метафорическая репрезентация образной составляющей части концептов SUCCESS<>FAILURE в англоязычной картине мира / С. М. Щербина // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2010. – Т. 23 (62), № 3. – С. 178-184.

Статья посвящена исследованию метафорической репрезентации концептов SUCCESS<>FAILURE в современном англоязычном газетном дискурсе. Исследования проводятся путем анализа британских и американских изданий, где метафора выступает одним из самых важных способов увеличения информационной ценности сообщения.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, структура концепта, образный компонент, англоязычный газетный дискурс, концептуальная метафора.

Scherbina S. M. Metaphorical representations of vivid component of concepts SUCCESS/FAILURE is in english-language picture of the world / S. M. Scherbina // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Philology. Social communications. – 2010. – Vol. 23 (62), No 3. – P. 178-184.

The article deals on metaphorical representations of concepts SUCCESS/FAILURE in modern English language newspaper discourse. The investigation is based on the analysis of British and American periodical newspapers where metaphor serves as one of the main devices of creation the informational value of articles.

Key words: cognitive linguistics, concept, the structure of concept, imagery component, English newspaper discourse, conceptual metaphor.

Поступила в редакцию 01.09.2010 г.